

LÄRARFÖRBUNDET - DITT FÖRBUND

En kort historik

Läraryörundet är ett ungt förbund med en lång historia. Den 1 januari 1991 startade Läraryörbundet sin verksamhet. Förbundet grundades vid den konstituerande kongressen 23 - 24 oktober 1990, då stadgar antogs och förbundsstyrelse valdes.

Lärarnas organisationssträvanden går långt tillbaka i tiden. Det första försöket att samla lärare i en föreningen ägde rum i Vekerum 1838. Fem unga manliga folkskollärare träffades en augustikväll och bildade Vekerums Läraryörening. De fem pionjörerna förde tanken med sig till nya socknar där de kom att arbeta, och på så sätt spreds idén att bilda läraryöreningar.

Den första rikstäckande lärarorganisationen bildades 1880, Sveriges Allmänna Folkskolläraryörening (SAF). SAF var för sin tid en radikal och framsynt organisation som bl a krävde medinflytande för lärarna och en obligatorisk folkskola för alla. Flera av SAFs ledare kom också att bli framstående profiler i svensk utbildningshistoria. Mest känd är kanske Fridtjuv Berg som under en period var ordförande i SAF och sedermera blev ecklesiastikminister (tidigare namn på den minister som bl.a svarade för skol- och utbildningsfrågor).

Under 1900-talets första årtionden kom SAF allt mer att förlora i betydelse. Nya organisationer uppstod i stället. I början av 1900-talet organiserade sig övningslärarna. Redan år 1884 hade teckningslärarna bildat ett eget förbund och 1903 bildade musiklärarna Svenska Musiklärarsällskapet. Gymnastik- och skolkökslärarna följde snart efter. Särintressen uppstod bl a om frågan om lika lön för manliga och kvinnliga folkskollärare. 1906 bröt sig därför de kvinnliga folkskollärarna ur SAF och bildade Sveriges folkskollärarynneförbund. De manliga folkskollärarna följde exemplet och bildade ett eget förbund 1918. Sveriges slöjdlärarynneförening bildades 1910 och 1916 Slöjdlärarnas förening. 1918 startade förskollärarna Svenska Fröbelförbundet. Sveriges småskollärarynneförening, föregångare till Sveriges småskolläraryförbund, bildades 1918. Listan över olika läraryöreningar som bildades under åren 1903 till 1948 kan göras lång.

Förenklat skulle man kunna säga att lärarorganisationernas historia har genomgått tre faser; först en pionjärfas då organisationer bildades och växte till, sedan en splittringsfas då en del gamla organisationer spricker och en flora av nya lärarorganisationer uppstår, samt till sist en fas av fusioner och sammanslagningar.

Tendensen till ökad splittring bland lärarna vändes i och med att en rad olika småförbund slöt sig samman och bildade Svenska fackläraryför-

bundet, SFL, 1948. Folkskollärarna och folkskolärarynnorna, som varit organiserade i var sitt förbund sedan 1906, gick 1963 samman och bildade Sveriges Lärarförbund. 1967 kunde också småskollärarna i Sveriges Småskollärförbund gå ihop med folkskollärarna i Sveriges Lärarförbund.

Såväl SFL som SL har ända från början varit med i TCO. Det var därför naturligt att diskussionen kom att inledas om inte alla lärare i TCO borde samlas i ett enda förbund. Denna diskussion väcktes redan 1971 och resulterade bland annat i ett gemensamt lönepolitiskt program. Turerna kring en fusion mellan SFL och SL blev dock många. På SLs kongress 1988 och SFLs extra kongress samma år togs beslutet att gå samman. Behovet att övervinna splittringen mellan olika organisationer hade sedan länge stått klart. Den nya grundskollärarytbildningen som startade 1988 innebar också att det skulle bli allt svårare att dra upp gränslinjer för vilka lärare som skulle tillhöra SFL eller SL. Genom fusionen skulle organisationernas resurser kunna användas på ett bättre och mer rationellt sätt.

I och med bildandet av Lärarförbundet är dock inte all splittring övervunnen. Fortfarande finns två organisationer som organiserar lärare, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund (LR) anslutet till SACO och två som organiserar skolledare, Lärarförbundet och Skolledarförbundet inom SACO. I de diskussioner som föregick fusionen mellan SFL och SL deltog också LR. Tyvärr föredrog LR att stå utanför fusionen. Det finns många skäl som talar för att LR kommer att behöva ta upp denna fråga till förnyad prövning. Lärarförbundets målsättning är att verka för ett fackförbund för landets samtliga lärare och skolledare.

Ett förbund för alla lärare och skolledare

Alla som arbetar som lärare kan bli medlemmar i Lärarförbundet. Lärarförbundets stadgar säger om medlemskap: "Rätt till medlemskap i förbundet har den som är anställd som lärare eller skolledare samt den som är lärarstuderande." (2 §). Medlem som lämnat sin tjänst med pension har rätt att behålla sitt medlemskap.

En grundläggande uppfattning inom Lärarförbundet är att lärare har gemensamma intressen. Visst finns det skillnader mellan olika grupper, men det är mer som förenar. Därför är också Lärarförbundet öppet för alla lärarkategorier. Genom att lärare från alla skolformer finns samlade i samma förbund finns en unik möjlighet att påverka utbildningsväsendet som helhet. De mindre lärarorganisationer som existerade tidigare, och som enbart hade medlemmar från en eller ett fåtal lärarkategorier, kunde enbart påverka delar av helheten. På så sätt blev det fackliga inflytandet mer uppsplittrat och därför också svagare.

Att Lärarförbundet ser till helheten innebär inte att de särskilda intressen som finns för olika grupper glöms bort. Förbundets uppbyggnad med bland annat skolformsnämnder och ämnesråd ger medlemmarna möjlighet att ta tillvara olika gruppers intressen.

Inom Lärarförbundet finns lärare från alla skolformer, från förskola till högskola. Den största medlemsgruppen är grundskollärarna, näst störst är förskollärarna följt av gymnasielärare och fritidspedagoger. Exempel på andra grupper inom förbundet är lärare inom vuxenutbildningen, lärare

i musik och dans, särskola och specialskola, arbetsmarknadsutbildning (AMU), vårdlärare, högskollärare, studieförbundslärare samt kyrkomusiker och dramapedagoger.

Två speciella medlemsgrupper är studerandemedlemmarna och pensionärerna. Studerande och pensionärer är fullvärdiga medlemmar. I förbundet finns en studerandekommitté och en pensionärskommitté, som är rådgivande till förbundsstyrelsen.

För medlemmar som har chefsbefattning inom olika skolformer, förvaltningar och myndigheter har förbundet en skolledarförening.

Ett stort och viktigt fackförbund

Lärarförbundet har drygt 180.000 medlemmar, varav 80% är kvinnor. Förbundet är därmed ett av de större fackförbunden i Sverige. Inom TCO är Lärarförbundet största organisation efter SIF (Svenska Industritjänstemannaförbundet) och ungefär jämstort med SKTF (Svenska Kommunal-tjänstemannaförbundet). I praktiskt taget alla kommuner är Lärarförbundet den största fackliga organisationen för offentligt anställda.

Om vi tittar utanför landets gränser kan vi notera att Lärarförbundet är den största lärarorganisationen i Norden. Också i jämförelse med många organisationer i Europa är Lärarförbundet stort. Enbart två eller tre andra lärarorganisationer inom den europeiska fackliga rörelsen har fler medlemmar än Lärarförbundet. Ett skäl till att Lärarförbundet är större än lärarorganisationer i till exempel Frankrike och Storbritannien är att vi till större del undvikit facklig splittring än man kunnat göra i dessa länder samt att vi har en högre grad av facklig organisering. Närmare 90% av alla svenska lärare är fackligt anslutna.

Storleken är inte allt, men facklig styrka och storlek har ett klart samband. Om en facklig organisation vill kunna påverka arbetsgivaren måste den kunna visa att den är representativ, att den har många medlemmar. Arbetsgivaren har mindre anledning att lyssna till en liten organisation än en stor. Små organisationer har svårare att påverka och kan ofta tvingas att i ståndpunkter lägga sig nära arbetsgivaren för att få gehör.

Nu när många viktiga beslut fattas på internationell och europeisk nivå har också storleken betydelse för möjligheten att påverka i dessa sammanhang. Om varje lärargrupp var representerad för sig, skulle möjligheten att påverka andra europeiska lärarorganisationer bli mindre, men som ett stort förbund kan Lärarförbundets röst väga tungt, när en gemensam policy formuleras.

Lärarförbundets verksamhet

Enligt Lärarförbundets stadgars första paragraf är förbundets ändamål att:

- tillvarata medlemmarnas fackliga intressen
- verka för pedagogisk och organisatorisk utveckling av utbildningsväsendet
- verka för jämställdhet

- utveckla samarbetet och stärka gemenskapen mellan medlemmarna och med lärare i andra länder.

Förbundet ska bevaka medlemmarnas intressen i alla de sammanhang där det behövs. Det innebär att förbundet bedriver en verksamhet på flera olika nivåer. På den enskilda arbetsplatsen måste medlemmarnas intressen bevakas i relation till den lokala arbetsgivaren och dennes företrädare, så som rektor, föreståndare eller annan arbetsledare. På kommunal nivå bevakas medlemsintresset gentemot olika nämnder eller förvaltningar och andra kommunala organ som tar beslut som påverkar lärarnas anställningsvillkor och arbetsförhållanden. På nationell nivå måste en bevakning ske i relation till riksdag och regering samt de myndigheter som arbetar med frågor av betydelse för lärarna, bland annat skolverket, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) samt socialstyrelsen.

Med fackliga intressen brukar avses alla de frågor som är av betydelse för medlemmarnas löne- och anställningsförhållanden. Det inkluderar lönevillkor, arbetstider, försäkringsfrågor, pensionsfrågor, uppsägningsregler, anställningsregler m m. Inte minst sådana frågor som rör arbetsmiljön har stor betydelse för medlemmars välbefinnande och hälsa.

Utöver det som direkt rör medlemmens anställningsförhållanden är det också av vikt att kunna påverka hela utbildningspolitiken. Lärarna är de som dagligen bedriver utbildning och undervisning i olika skolformer och därför också de som vet hur samhällets utbildningspolitik ser ut i verkligheten. Lärarförbundet är den samlade medlemskårens röst, när det gäller att påverka sådana politiska beslut som kan få betydelse för utbildningsväsendet och lärarna.

Den fackliga organisationen ska inte bara bevaka olika frågor utan också vara en samlingspunkt för medlemmarna. Inom förbundet finns utrymme för diskussioner i fackliga såväl som pedagogiska frågor. All facklig verksamhet behöver inte vara möten med föredragningslistor, dagordningar, talarlistor osv. En viktig del av det fackliga arbetet är också umgänge och kontakter mellan kollegor i trevliga former.

Lärarförbundet har unika kunskaper om skolan. Därför är informationen inom förbundet och från förbundet till allmänhet mycket viktig. Genom Lärarnas Tidning nås alla medlemmar av information och debatt kring viktiga fackliga, utbildningspolitiska och pedagogiska frågor. Lärarfackligt är förbundets interntidning för facklig information till arbetsplats- och skyddsombud, styrelseledamöter i lokalavdelningar och sektioner m fl. Därutöver ger många lokalavdelningar ut egna medlemsblad. Via informationssatsningar och kampanjer försöker också Lärarförbundet informera allmänheten om lärarnas uppfattningar i viktiga frågor.

Det finns många uppgifter för Lärarförbundet. Ytterst är det medlemmarna som avgör vad förbundet ska arbeta med. I de diskussioner som förs inom lokalavdelningar, vid konferenser och kongresser och i andra sammanhang mejslas den verksamhet fram, som förbundet ska prioritera.

Lärarförbundets organisation

Lärarförbundet är organiserat för att kunna bevaka medlemmarnas intressen i alla de sammanhang där beslut tas som påverkar lärare och att ge

medlemmarna goda möjligheter till inflytande inom förbundet. Det innebär att man inom förbundet kan tala om fyra olika nivåer: arbetsplatsen, lokalavdelningen, distriktet och förbundet centralt. 11§ i stadgarna handlar om arbetet i lokalavdelningarna, 12§ om distriktet samt 13 och 15§§ om representantskapet respektive kongressen.

Grunden för Lärarförbundets arbete är arbetsplatsen. Vid varje arbetsplats där Lärarförbundet har medlemmar ska det finnas ett arbetsplatsombud. Dennes främsta uppgifter är att vara kontaktperson mellan medlemmarna på arbetsplatsen och lokalavdelningsstyrelsen samt att företräda medlemmarna vid förhandlingar på arbetsplatsen. I övrigt ska arbetsplatsombudet hjälpa medlemmarna med olika fackliga frågor och rekrytera medlemmar. Arbetsplatsombudet är en nyckelperson för förbundets hela fackliga arbete. För de flesta medlemmarna är kontakterna med arbetsplatsombudet deras viktigaste personliga kontakt med Lärarförbundet. På arbetsplatserna kan man bilda fackklubbar. Fackklubbens uppgifter är bland annat att vara ett forum för medlemmarna på arbetsplatsen och att sköta förhandlingar som delegerats till den från lokalavdelningens styrelse.

Lokalavdelningen är basen för mycket av det fackliga arbetet. Varje medlem tillhör en lokalavdelning. I regel motsvarar lokalavdelningen en kommun, men det finns också lokalavdelningar som baserats på annan indelning. Lärarna inom arbetsmarknadsutbildningen (AMU) och med landstinget som arbetsgivare har t ex inom flera län bildat egna regionala lokalavdelningar. Inom Lärarförbundet finns drygt 300 lokalavdelningar.

Medlemmarna i lokalavdelningen väljer en styrelse som svarar för den löpande verksamheten i lokalavdelningen. Det är lokalavdelningsstyrelsens skyldighet att sköta bevakningen inom sitt område av fackliga, ämnes-, yrkes- och skolformsfrågor. En viktig uppgift är att i förhandlingar gentemot arbetsgivaren företräda medlemmarna.

Inom lokalavdelningen kan man bilda sektioner. En sektion kan bildas för medlemmarna inom samma arbetsområde, viss kommun eller med samma arbetsgivare. Lokalavdelningen beslutar också om vilka uppgifter som ska skötas av sektionen när det gäller förhandlingar, information m.m.

På regional nivå är Lärarförbundet organiserat i distrikt. I förbundet finns 27 distrikt, varav fyra tillika är lokalavdelningar (Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland). Distriktet har två huvuduppgifter; att tillvarata medlemmarnas intressen på regional nivå samt att utse ombud till kongressens representantskap. Det sistnämnda görs vid distriktstämman som består av valda ombud från alla distriktets lokalavdelningar. I övrigt utser också distriktstämman en distriktstyrelse som bevakar fackliga frågor regionalt och i vissa fall utövar förbundets förhandlingsrätt på regional nivå. Distriktet har också ansvar för facklig utbildning.

Ordinarie kongress sammanträder vart tredje år och är förbundets högsta beslutande organ. Kongressen består av 275 ombud. På kongressen fastställs förbundets politik i viktiga frågor och en förbundsstyrelse väljs för att leda förbundet mellan kongresserna. Klubbar, sektioner, lokalavdelningar, skolledarföreningen och enskilda medlemmar har rätt att motionera till kongressen. Förbundsstyrelsen måste enligt stadgarna ha alla motioner senast åtta månader innan kongressen startar.

Förbundsstyrelsen är förbundets verkställande organ och mellan kongresserna förbundets högsta beslutande organ. Kongressen väljer förbundsordförande, en 1:e och en 2:e vice ordförande samt 18 ledamöter. Därtill väljs 20 personliga suppleanter.

De år som inte är kongressår ska representantskapet sammanträda minst en gång. Representantskapet består av 119 ombud utsedda av distrikten. Uppgifterna för representantskapet är att vara rådgivande organ till förbundsstyrelsen i frågor av större principiell betydelse samt att fatta beslut i avtalsfrågor.

Inom förbundet finns skolformsnämnder och ämnesråd inrättade med uppgift att behandla frågor inom sitt verksamhetsområde. Skolformsnämnderna och ämnesråden är rådgivande till förbundsstyrelsen.

Förbundskansli och regionala förbundsexpeditioner

För att verkställa förbundsstyrelsens beslut och hjälpa till med att arbeta fram beslutsunderlag finns förbundskansliet. Förbundskansliet består av anställda ombudsmän och sekreterare. Inom sig är förbundskansliet uppdelat i följande avdelningar med olika arbetsområden:

- administrativa avdelningen; ekonomi, medlemsregister, administration, distribution m.m
- informationsavdelningen; information, ger ut Lärarfackligt, studeranderekrytering, facklig utbildning och internationella frågor
- lönepolitiska avdelningen; förhandlingar, frågor rörande löner, pensioner, försäkringar, A kassa m.m
- organisationsavdelningen; organisationsfrågor, arrangerandet av kongresser, representantskap och andra större konferenser
- personalavdelningen; personalfrågor för Lärarförbundets anställda
- personalpolitiska avdelningen; arbetsmiljö och medbestämmandefrågor
- skol och samhällspolitiskaavdelningen; bevakning av frågor rörande skol- och samhällsfrågor, skolformerna, ämnesråden, skolformsnämnderna m.m
- tidningsavdelningen; ger ut Lärarnas tidning samt de olika ämnestidningarna
- regionombudsmannaavdelningen som samordnar verksamheten inom förbundets regionkontor runt om i landet

Utöver avdelningarna finns också ett förbundsekretariat med kanslichef, förbundssekreterare, pressombudsman och förbundsjurist.

Förutom de anställda vid förbundskansliet i Stockholm har också förbundet ett antal regionombudsmän anställda vid regionala förbundsexpeditioner på olika platser i landet. En förteckning över dessa expeditioner

finns i Lärartidningen. Regionombudsmännen bistår lokalavdelningarna inom sitt område med förhandlingar, information och facklig utbildning samt ger råd kring fackliga problem.

På många högskoleorter finns också studerandeombudsmän som arbetar med rekrytering av studerandemedlemmar och bevakning av de studerandes fackliga frågor. Studerandeombudsmännen är centralt anställda och tillhör informationsavdelningen.

Läraryrskommitténs policy

Förbundets uppfattning i centrala frågor fastställs i olika programskifter som antas av kongressen. Före kongressbeslut remissbehandlas dessa program i förbundets lokalavdelningar.

Läraryrskommitténs konstituerande kongress beslutade att ge förbundsstyrelsen i uppgift att framlägga förslag till program inför förbundets första kongress i december 1992 i följande frågor:

- lönepolitik
- utbildningspolitik
- personalpolitik
- internationella frågor

Förutom olika förbundsprogram i viktiga frågor kan också lokalavdelningarna konkretisera förbundets ställningstagande i lokala fackliga handlingsprogram. En levande debatt i lokalavdelningarna kring prioriteringar i det fackliga arbetet och inställningen i lokala frågor är en viktig förutsättning för en god medlemsdemokrati.